

Erfenissen bevestigen de grote vermogensongelijkheid in Nederland

Paul de Beer, Jelle van der Meer, Janneke Plantenga en Wiemer Salverda

Sinds Thomas Piketty's *Kapitaal in de 21ste eeuw* vier jaar geleden de wereld veroverde, staat de ongelijkheid van vermogens in de belangstelling. Nederland kent gematigde inkomensverschillen, maar de vermogensverschillen zijn toch zeer groot. De 10% rijkste Nederlanders bezit twee derde van het totale vermogen, terwijl de armste helft per saldo niets heeft. Bij alle aandacht hiervoor is een element merkwaardigerwijs onderbelicht gebleven, namelijk de rol van erfenissen in de overdracht van de vermogensongelijkheid. Ten onrechte, vinden wij.

In ons boek *Voor wie is de erfenis?* rekenen we voor dat ruwweg 40% van alle particuliere vermogens afkomstig is van erfenissen. De vraag is dus niet of erfenissen de vermogensverdeling beïnvloeden, maar hóe. Jaarlijks wordt tussen de € 14 mrd en € 15 mrd nagelaten, met een gemiddelde nalatenschap van ongeveer € 100.000. Elk jaar krijgen zo'n tweehonderdduizend mensen — ruim de helft daarvan is kind of kleinkind van

de overledene — een erfenis die groot genoeg is om aangifte te moeten doen. De gemiddelde omvang bedraagt € 50.000. Slechts rond de 10% van deze verkrijgingen is groter dan een ton, maar bij elkaar opgeteld is deze 10% goed voor meer dan de helft van het totale bedrag aan verkrijgingen.

Om het precieze effect van erfenissen op de ongelijkheid te berekenen, zijn onvoldoende cijfers beschikbaar. Dat is opzienbarend. Het betekent dat de overheid bij het vaststellen van de tarieven en vrijstelling van de erfbelasting niet weet wat de gevolgen daarvan zijn voor de vermogensverdeling. Alsof je in het donker zoekt naar de uitgang. Het is ook opmerkelijk als je het vergelijkt met de inkomenseffecten van politieke beslissingen die worden berekend tot op de tiende van een procent.

Uit de wel beschikbare cijfers kunnen wij de conclusie trekken dat grote erfenissen binnen de klassen van de vermogenden blijven en op die manier de ongelijke verdeling in stand houden. Dat betekent dat een aanzienlijk deel van de vermogensongelijkheid niet voortkomt uit verschillen in prestaties, maar uit de plek waar iemands wieg heeft gestaan.

Erfbelasting is weinig populair bij het publiek en wordt vaak negatief betiteld als 'sterftaks'

Er zijn ook duidelijke aanwijzingen voor belastingontwijking, onder andere doordat veel bedrijfsvermogen niet terug te vinden is in de erfenisstatistieken (waarschijnlijk als gevolg van juridische constructies). Het effect van erfenissen op de vermogensongelijkheid zou dus wel eens groter kunnen zijn.

Dat is een goede reden om belasting te heffen op erfenissen. Toch is erfbelasting bij het publiek weinig populair en wordt vaak negatief betiteld als 'sterftaks'. Ten onrechte, want niet de overledene wordt aangeslagen maar de verkrijger. De kritiek dat over de nalatenschap al eerder belasting is betaald, is dan ook niet terecht, want voor de verkrijger is het nieuw inkomen. Net zoals inkomsten uit arbeid of winst worden belast, worden ook de inkomsten uit een erfenis belast.

De erfbelasting was ooit een uiting van 'modernisering', van het doorbreken van de rol van overerving. Men vond dat macht en bezit niet langer moesten worden verdeeld op basis van familiebanden, maar op basis van verdienste. Dit was niet alleen een socialistische strijd, maar ook een liberaal project voor gelijke kansen voor iedereen. Sinds de

jaren zeventig van de vorige eeuw doet zich echter een omslag voor en wordt in veel landen de erfbelasting verlaagd. Nederland vormt in dit opzicht geen uitzondering. In 2009 zijn hier de tarieven verlaagd. De gemiddelde effectieve belastingdruk op erfenissen bedraagt slechts 11%, tegen 54% op inkomen uit arbeid. En dat op een moment dat de vermogensongelijkheid en de reproductie daarvan 19de-eeuwse proporties beginnen aan te nemen.

Alle aanleiding voor een nieuwe discussie over de erfenis en een erfbelasting, die recht doet aan zowel het verdelingsvraagstuk als de emotionele, niet-economische kanten van het erven. Een hogere effectieve belastingdruk op erfenissen zou daarvan de uitkomst kunnen zijn, maar zoiets kan in vele vormen, bijvoorbeeld door in de tarieven en vrijstellingen meer rekening te houden met de omvang van de erfenis en de rijkdom van de ontvanger.

Paul de Beer, Jelle van der Meer, Janneke Plantenga en Wiemer Salverda, auteurs van *Voor wie is de erfenis? Over vrijheid, gelijkheid en familiegevoel* (Van Genneep).